

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Vi övar på att leva med varandra kanske

Barns perspektiv på lek, lärande och demokrati

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Namn Johan Keskitalo
Program VAL

Examensarbete: 15 hp
Kurs: LVFP40 H24 Självständigt arbete (examensarbete) för lärare i
fritidshem - VAL
Nivå: Grundnivå
Termin/år: VT 2024
Handledare: Catarina Andishmand
Examinator: Ewa Skantz

Nyckelord: Nyckelord: barns lärande, lekens betydelse, fritidshem, sociokulturell teori, social interaktion, kvalitativ metod, intervjuundersökning, barns perspektiv, lärande i samspel, lekbaserad pedagogik, gruppdynamik, mjuka förmågor, lek, barn.

Abstract

Syftet med studien är att försöka få förståelse för hur barn beskriver lek och lärande i fritidshemmet utifrån barn som respondenter genom intervju som metod. Studien försöker att ta reda på vad barn beskriver när de lär sig när de leker, hur barn reflekterar om varför de leker samt hur vi utformar ett fritidshem för framtiden utifrån vår kunskap och förståelse kring barns erfarenheter av lek. Studien kommer fram till att barns upplevelser av lärande i leken rör sig kring utvecklingen av mjuka förmågor och att leken är en arena för demokrati. Slutsatsen blir att leken imiterar verkligheten och är en aktivitet där det sker ett lärande som utvecklar förmågor som möjliggör inkludering i gemenskaper.

Förord

Jag vill börja med att tacka alla som har bidragit till att denna uppsats blivit verklighet. Ett särskilt tack riktar jag till de barn som valde att delta i studien och dela med sig av sina erfarenheter, glädje och tankar kring leken. Er medverkan har varit ovärderlig och utan er hade denna studie inte varit möjlig.

Jag vill rikta ett tack till alla mina lärare på Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande samt Institutionen för didaktik och pedagogisk profession på Göteborgs Universitet

Sist men inte minst vill jag tacka min handledare Catarina Andishmand för vägledning och hjälp längs vägen. Tack.

Innehållsförteckning

1	Inledning	3
2	Bakgrund	4
2.1	Syfte och frågeställningar	5
3	Tidigare forskning	5
4	Teoretiskt ram	6
4.1	Gränsöverskridande lekteori och Vygotskijs bidrag.....	6
4.2	Leken som demokratisk och social verksamhet	7
4.3	Sociokulturellt perspektiv på lärande och utveckling.....	7
4.4	Perpektiv på barns lek.....	7
4.5	Undantag i teori	7
5	Metod	8
5.1	Val av metod.....	8
5.2	Genomförande	9
5.3	Etiska ställningstaganden.....	10
5.4	Metoddiskussion	10
6	Urval	10
7	Analys	11
8	Resultat	12
9	Relationsarbete	12
10	Demokrati	12
11	Kreativitet och Fantasi.....	13
12	Skillnad mellan lek och lärande.....	13
13	Resultatdiskussion & Slutsater	14
13.1	Vidare forskning	16
14	Avslutande reflektion	16
15	Referenslista	18
16	Bilagor	21
	Bilaga 1	22
	Bilaga 2	24

1 Inledning

Dagens fritidshem ska vila på läroplanens riktlinjer, styrdokument och vara en kvalitativt säkrad verksamhet. Lärare inom fritidshem och annan personal arbetar kontinuerligt med systematiskt kvalitetsarbete (förkortas SKA) för att hela tiden utveckla och säkerställa att fritidshemmet håller en hög kvalitet.

Även om barnens röster förväntas bli hörda i utformningen av fritidshemmet är det inte alltid lätt att med all säkerhet fastställa att barnen upplever att de lär sig det vi förväntar oss utifrån läroplanen och fritidshemmets uppdrag.

För att kvalitetssäkra verksamheten på fritidshemmet bör lärare och praktiker förstå barns upplevelser av lek och lärande. Då många studier bygger på observationer av forskare som hävdar att forskningen har tagit barnets perspektiv i beaktning utgår denna studie ifrån barnets perspektiv från barnen själva.

Enligt Artikel 12 i Barnkonventionen har barn rätt att uttrycka sina synpunkter rörande det som påverkar dem. Det barn anser ska tas i beaktning när det kommer till beslut som rör dem. Förstå barnets syn på saker, deras vilja är villkor för att ha barnets bästa med sig i beslut som rör dem (FN, 2022).

Att förstå barns perspektiv är viktigt för lärare inom fritidshem och beslutsfattare, för att säkerställa att barnkonventionen, som idag är lag, efterlevs. Då bedömningar inte sker på fritidshemmet är det viktigt att förstå hur barnen på fritidshemmet leker och vilka upplevelser de har kring leken samt lärande på fritidshemmet. En bättre förståelse av barns perspektiv leder till att personal inom lärare mot fritidshem med större precision kan utforma verksamheten samt för att säkerställa att verksamheten bygger på demokratiska grunder, läroplanen för fritidshemmet samt styrdokument. Det är viktigt för lärare inom fritidshem då förståelse och lyhördhet gentemot barngruppen är en vital del av det kvalitetssäkrande arbetet samt för att utveckla nya modeller och arbetssätt som gynnar kvaliteten i fritidshemmet

Ämnets relevans kan kopplas till att en kvalitetssäkrad verksamhet är beroende av vår förståelse för barn och hur de uppfattar lek och lärande i den fritidspedagogiska kontexten. Den utökade förståelsen kan förbättra framtidens fritidshem, leda till ökat välbefinnande för barn på fritidshem och en verksamhet där barns behov samt syn på lek leder till att fritidshemmet kan utvecklas till att vara en verksamhet utformad för barnets bästa, ur ett barnperspektiv. Studien kan ge en djupare förståelse för vad barn leker.

Qvarsell (refererad i Perselli & Haglund 2022) redogör för att begreppet barns perspektiv bör ses som hur världen tolkas och blir begriplig för ett barn. Barn kan utifrån sina perspektiv få syn på annat än vuxna. Om vuxenvärlden har ett öppet och relationsbaserat förhållningssätt till barnen kan de ta hand om barns tankar, önskningar och uppfinningsrikedom i den egna verksamheten.

Andersson (2018) menar att pedagoger anser att lek är viktigt för barn, men det betyder inte att det alltid syns i den egna verksamheten. Leken är en arena där barn utvecklar sin sociala kompetens och där de ges möjlighet att upptäcka och utveckla mjuka förmågor i mötet med vänner och pedagoger på fritidshemmet. Genom leken ges barnet möjlighet att upptäcka, delvis utveckla sin empatiska förmåga och förmåga att vidga samt byta perspektiv för att bättre förstå hur andra känner.

2 Bakgrund

I Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet framgår det att fritidsverksamheten ska ge barnen möjlighet att utveckla och stärka förmågor inom social kompetens, demokratiska processer och genom leken utforska identiteter samt skapa nya vänskapsband. Den undervisning som sker på fritidshemmet ska leda till en ökad förståelse för lekens regler och deras betydelse, konflikthantering samt hur lekar och aktiviteter organiseras. (Lgr22, 2022)

Fritidshemmet förväntas vara en verksamhet som är kvalitetssäkrad och där ständigt SKA-arbete (systematiskt kvalitetsarbete) bör ske. För att säkerställa och förbättra förutsättningarna för lärande på fritidshemmet är det viktigt att utforska barns världar och gemenskapspraktiker.

Skolverket (u.å) redogör för att kvalitet i verksamheten på fritidshemmet kan ha olika betydelse beroende på vem som definierar det. För barn kan kvalitet innebära att de är medskapare i utformningen av verksamheten på fritidshemmet och där de har självbestämmande när det kommer till lek och hur de använder sin tid tillsammans med sina vänner på fritidshemmet.

Enligt Artikel 31 i Barnkonventionen har barn rätt till att av sin fria vilja delta i lek, aktiviteter och möjlighet till en sund balans mellan aktivitet och vila. Barnets rätt ska respekteras och alla barn ska ha rätt till att delta i rekreationsbetonade aktiviteter såväl som fritidsverksamheter (UNICEF Sverige, 2018 refererad i Rädde Barnen. u.å).

Qvortrup et al. (1997) redogör för att om vi ska kunna göra barns livsvillkor till ett område där vuxna arbetar utifrån att förbättra barns liv krävs det en ny metod för att redogöra för barnens upplevelser. Metoder där barnens egna röster blir hörda och kompletteras av vuxenvärldens observationer.

Lek är en viktig del av individens utveckling. I leken gör barn världen begriplig, leken är en aktivitet där barn utvecklar relationer till andra och processar emotioner och upplevelser. Leken är en komplex värld som kan förstås och observeras på många olika sätt.

För att förstå leken och lekens deltagare krävs en förståelse för hur synen på lek förändrats genom historien samt hur lek kan tolkas ur olika perspektiv för att få en djupare förståelse. Gesell 1959 (refererad i Welén, 2013, s.25) utvecklade föregångares lek teorier kring utvecklingspsykologi genom synliggörandet av att de olika stadierna av utveckling hos ett barn är något som sker organiskt där stadierna övergår från den ena till den andra då mognad infinner sig inom individen. Piaget (refererad i Welén 2013, s.26) menar att leken går att knyta till olika stadier av barns utveckling. Under det sensomotoriska stadiet sker övningslek, rollekar och pågår fram till 2 års ålder, Under perioden då konkretisering av tankeoperativa förmågor utvecklas spenderar barn mer av sin tid i olika former av rollekar, något som pågår fram till 11 års ålder. Slutligen når barnet åldern av regellek som sammanfaller med det formellt operationella stadiet. Vilket pågår från 11 års ålder till fram till det att individen är vuxen. Enligt Piaget styrs valet av lek helt utifrån de olika stadierna i ett barns utveckling. Lyontjev (refererad i Welén 2013) menar att det finns tre områden som dominerar våra liv i olika åldrar, leken, lärandet och arbetet. Lyontjev syftade på att leken blir ett sätt för barnet att skapa en ökad förståelse för den verklighet som barnet befinner sig i. Leken är en arena där barnet bearbetar och gör världen till sin egen. I leken möts barn och samspelet mellan barn

blir en viktig del för utvecklandet av social kompetens. Welén (2013) beskriver vidare att en vanlig kritik mot att pedagoger inte ska delta i barns lek är att pedagoger i sådana fall riskerar att göra det svårt för barn att skilja på låtsaslekar och verklighet. Gränserna suddas ut vilket är kontraproduktivt och motverkar syftet med lek enligt gränsöverskridande lekteori vilken menar att leken är ett verktyg för barnet att göra verkligheten omkring den till sin egen, på sina egna villkor.

2.1 Syfte och frågeställningar

Studien syftar till att bidra till en ökad förståelse för barnens lek och lärande i fritidshemmet genom barnens egna tankar. I studien ställs följande forskningsfrågor: Vad beskriver barn att de lär sig när de leker? Hur talar barn om varför de leker?

3 Tidigare forskning

Leken har skådats genom ett flertal olika teories ögon under lång tid. Denna del tar upp tidigare forskning som fokuserar på lek, lek som sociokulturell aktivitet samt leken som fristad, arena för demokrati, skapande, utveckling och uttryck.

Øksnes & Sundsdal (2020) skriver att barns lek inte beskrivs som något som har ett värde för sin egen skull i läroplanen. Øksnes menar att detta faktum är ett tecken på att behovet av att synliggöra barnperspektivet och kunskaper om barnens lek är stort. Barnperspektivet kan tas tillvara i verksamheten på fritidshemmet om barnen uppmuntras till lek som de själva skapar och deltar i, leken som sker i stunden.

Falkner & Ludvigsson belyser att lek på fritidshemmet definieras som något som sker spontant utan krav utifrån. Vad barnen lär sig kommer naturligt i leken, det är pedagogerna som synliggör lärandet. Leken blir en aktivitet där barn lär sig att bättre förstå andra, världen, inklusive sig själva. (Falkner & Ludvigsson, 2016).

Holmberg (2018) redogör för att fritidshemmets både ska vara en verksamhet som bidrar till meningsfullhet samtidigt som det ska bidra till utveckling och kunskaper. Leken inom fritidshemmet ses som ett skapande av medborgare. Leken har specifika syften som att processa, utveckla förmågor samt pröva olika erfarenheter. Leken förblir fri men samtidigt styrd av personalen.

Leong & Bodrova (2017) beskriver barnlekar som scenarier i vilka barn ges möjlighet att utforska vad som sker i lekar som har en verklighetsförankring. Exempelvis när man går till läkaren, barnen turas om att vara patient och läkare. Leken förändras och utvecklas över tid.

Jonsson (2021) redogör för att inom fritidshemmet är barngruppens såväl som individens lärande central för verksamheten som bedrivs. Barnen ska ges möjlighet till att uttrycka sin egen vilja och få möjlighet att balansera mellan aktivitet och vila, är det fritidshemmet en plats där barngruppens gemensamma behov och lärande som kollektiv är i fokus. Det sociala samspelet, relationsskapandet och att anpassa sig efter regler är centrala.

Kane (2015) beskriver lek som en möjlighet att skapa nya erfarenheter, utveckla olika former av färdigheter inklusive social kompetens. Leken ses som ett medel för att utveckla förmågan

att kommunicera och samarbeta. Johannesson (2022) redogör i studien Lekens betydelse för barns lärande och utveckling för att lek och lärande inte går att särskilja samt att vad barn lär sig i leken är beroende av vad pedagoger skapar för lekmiljöer.

Säljö (2000) skriver att vårt tidigare historiska arv av färdigheter och förhållningssätt mot andra återkommer i framtida gemenskaper och vi lär oss dem genom att interagera med andra. Att kommunicera och vara i gemenskap med andra är förutsättningar för att sociokulturella artefakter överförs och föds.

Löfdal (2010) menar att barn på fritidshem gör det som förväntas av dem utifrån verksamhetens planering, men i aktiviteterna skapar de sina egna villkor där annat lärande sker. Barn prövar sig fram och utforskar vilka olika valalternativ de har i olika aktiviteter och kan även lägga till och hitta andra sätt att delta på som de värderar högre. Sutton-Smith (1997) visar att det finns ett behov av att studera de mångfacetterade aspekterna av lek på ett djupare plan för att vi ska kunna tala om leken och dess olika funktioner på ett övertygande sätt.

Øksnes (2020) skriver att barns lek inte beskrivs som något som har ett värde för sin egen skull i läroplanen. Øksnes menar att detta faktum är ett tecken på att behovet av att synliggöra barnperspektivet och kunskaper om barnens lek är stort. Barnperspektivet kan tas tillvara i verksamheten på fritidshemmet om barnen uppmanas till lek som de själva skapar och deltar i, leken som sker i stunden.

Kane & Holmberg (2020) redogör i sin artikel om definitionen av lek som begrepp och hur det används ger legitimitet för fritidshemmet till forskning. De finner fyra distinkta diskurser rörande forskning om lek: Lek som demokratisk verksamhet, lek som professionell verksamhet, lek som omsorg samt lek som lärande. För att ett berättigande av att se fritidshemmet som en verksamhet som framstår som professionell är beroende av hur personal talar om lek. Ett professionellt fritidshem är en verksamhet som förmår att synliggöra lek som är lämplig. Verksamheten bör även fokusera på att hjälpa barn att delta i den sunda leken samt att förmå att koppla leken som sker på fritidshemmet till läroplanen för fritidshemmet och dess uppdragsbeskrivning.

4 Teoretiskt ram

Teoretisk utgångspunkt för denna studie är gränsöverskridande lek teori vilket grundar sig i bland annat Vygotskijs teorier kring lek samt begrepp.

4.1 Gränsöverskridande lek teori och Vygotskijs bidrag

Barnens lekar imiterar verkligheten med viss modifikation, barn omvandlar verkligheten i sin fantasivärld, deras egen vilja och deras egna intresseområden är ledande. Leken blir ett gränsland där barn på olika kreativa sätt kan förstå och bearbeta den verklighet de befinner sig i. Vygotskij menar att leken ur ett barnpsykologiskt och pedagogiskt perspektiv är en viktig del av barnets generella utveckling och mognad (Vygotskij, 2006).

Welén redogör för att gränsöverskridande lek teori består av flera teoretiska element från kommunikation, kulturhistoria samt funktionellt perspektiv på lek

4.2 Leken som demokratisk och social verksamhet

Berg et.al (2011) redogör för att barns demokratiska inflytande har historiskt varit en viktig del av fritidshemsverksamheten. Verksamheten ska uppmuntra till barns individuella utveckling, förmåga att förstå sin omvärld, sociala koder och verksamheten har historiskt utgått ifrån barnets behov. Pálsdóttir & Kristjánsdóttir (2017) beskriver att fritidshemmet har en viktig funktion i relation till barns relationsskapande, underhållande och bibehållande av kamratrelationer samt utveckling av sociala kompetenser.

Falkner & Ludvigsson (2016) menar att leken är en kontext där barn utvecklar förmågor och sociala kompetenser i det demokratiska samspelet med andra.

4.3 Sociokulturellt perspektiv på lärande och utveckling

Vygotskij menar att "...the sociocultural perspective emphasizes that human development and learning occur through social interactions within cultural and historical contexts. Language and other cultural tools mediate these interactions, shaping both thought and behavior" (Vygotskij, 1978). Vygotskij (refererad i Welén 2013) redogör för att barn existerar i en kulturell kontext som påverkar och formar individen. Genom leken socialiseras barnet in i den kultur som utgör samhället.

4.4 Perspektiv på barns lek

Leong & Bodrova (2017) redogör för modellen PRoPELS (Plans, Roles, Props, Extended, Language, Scenario) som är ett ramverk för att förstå och utvärdera barns lek. PRoPELS talar om vad som behöver utvecklas samt vilka element som kan utgöra barns lek. Modellen i sin tur är länkad till scaffolding som grundats i Vygotskij's perspektiv på lek. Scaffolding innebär att vuxna eller pedagoger skapar ett stöttande nätverk runt barnet för att den ska utvecklas i ett leken eller i en aktivitet och genom den utvecklingen kan mer avancerade lekar lekas. PRoPELS modellen består av de mest kritiska delarna av lek som kan stötts genom "scaffolding" av vuxna runt barnen. Inom ramverket för PRoPELS ryms barnets förmåga att tänka kring lek i förväg, barnets förmåga att kategorisera handlingar, språk och känslomässiga uttryck efter olika lekroller, rekvisita som barn använder för att leka, tidsramen inom vilken lek sker, språket barn använder för att skapa scenarier och handlingar i leken utifrån den roll barnet leker, scenen som utspelar sig i leken i vilken barnet agerar utifrån manus och interaktion med andra roller.

Sutton-Smith definierar lek som en process för att skapa en imitation av en kamp i enighet med en darwinistisk tolkning. Ur ett psykologiskt perspektiv definieras lek som en gestaltning av förutbestämda situationer, där möjligheten finns att uppnå kontroll med hjälp av självbehärskning eller genom kaos. Sutton definierar lek som en förstärkning av flexibla variationer (Sutton-Smith 1997).

4.5 Undantag i teori

Jag har inte valt att använda mig av Piagets perspektiv då det känns avgränsade och har ett mindre fokus på sociokulturella perspektivet rörande utveckling av förmågor samt att perspektivet är för egocentrerat.

Säljö (2000) redogör för att Piaget beskriver hur barnets utveckling sker genom egna handlingar, iakttagelser och interaktion med en omgivning som ses som mål för barnets

handlingar. Piaget anser att språkbruk utvecklas inom barnet utifrån dess egna idéer när barnet talar med sig själv för att sedan i andra hand vara ett medel för att kommunicera med andra.

5 Metod

5.1 Val av metod

I denna studie har jag valt att använda mig av kvalitativ metod samt semistrukturerade intervjuer. En semistrukturerad intervju även kallad kvalitativ intervju är inte lika strikt i jämförelse med intervjuer där frågorna är utformade på ett sätt som begränsar möjligheten för informanten att svara. Genom intervjuerna försökte jag i studien amplifiera barnens egna röster inom fritidshemmet och lek. Bryman (2011) beskriver hur kvalitativa intervjuer har ett större fokus på respondentens åsikter till skillnad mot mer strukturerade intervjuer där forskarens egenintresse är viktigare.

Ihrskog (2006) skriver att

Begreppet barnperspektiv eller barns perspektiv har historiskt sett inte använts så länge. Det har sin grund i att vårt synsätt på barn har kommit att förändrats med tiden genom forskning inom olika discipliner som berör barn. Genom att se på barn som aktiva medskapare av sin sociala värld har det skapats ett intresse för barnens perspektiv (Ihrskog 2006, s. 43)

Studien tittar närmare på barns kognitiva förmåga. Mycket av den forskning som finns relaterad till barn och lek gränsar till kvantitativa metoder där empiriska data samlas in, eller där barns upplevelser filtreras genom observatörens analys av det som sker.

Jag började med att dela ut information om studien samt samtyckesblankett och dess syfte på olika avdelningar samt direkt till vårdnadshavare när det var möjligt.

Processen att möjliggöra insamling av data påbörjades med att skicka ut samtyckesblanketter till vårdnadshavare för barn på olika åldersindelade avdelningar på fritidshemmet. Tolv barn i olika åldrar valdes ut för intervju.

Bjørndal (2018) redogör för att ljudinspelning utan videoupptagning påverkar den som observeras mindre samt att kommunikationen under samtalet kan bevaras.

Bjørndal skriver vidare att intervjuer med hög grad av struktur kan resultera i att vissa väsentliga delar av intervjun inte blir synliga för intervjuaren samt att insamling av data blir lättare för observatörer med mindre erfarenhet. Intervjuer med lösare ramar underlättar möjligheten att förstå samspelet mellan olika faktorer samt de olika kontexter som framkommer under intervjun. En intervju med mindre struktur gör det även svårare att få en god översyn av insamlade data. (Bjørndal 2018, s. 140).

Qvortrup et al. (1997) menar att vuxna utgår ifrån sina livserfarenheter för att tolka det barn säger och gör, det sker en form av generalisering. (Qvortrup et al. 1997).

5.2 Genomförande

Intervjuerna spelades in med en digital diktafon i en app som inte hade anslutning eller rättigheter att komma åt något nätverk. Detta för att säkerställa att inga intervjuer kunde nås av obehöriga. Jag utgick ifrån en mall med frågor att utgå ifrån som stöd. Frågorna (se bilaga 2) formulerades om för att anpassas efter respondenternas ålder.

Intervjuerna genomfördes under perioden oktober 2024 – dec 2024.

Innan inspelningen påbörjades förtydligade jag för respondenten för vilken institution jag genomförde studien för, varför studien genomförs och jag redogjorde varje gång för deras rättigheter att inte svara, när som helst avbryta. Jag redogjorde för att bara jag skulle inspelningarna och att de skulle raderas när de transkriberats. Jag förklarade även vad transkription är för något. Jag redogjorde även för vilka typer av frågor som de handlade om. Därefter försäkrade jag mig om att barnet hade förstått och de fick ställa frågor om de hade några.

Fem av intervjuerna genomfördes genom ”Walk and Talk” metoden där jag intervjuade barnen under en promenad.

Hammersten (2024) beskriver att promenadmetoden innebär ökade samspejlsmöjligheter mellan barn som respondent och intervjuare som forskare. Metoden har många fördelar där även maktobalansen minskar. Samtal under promenad kan leda till att barnet får bättre att minnas och upplever intervjun som mindre formell. Ett sätt för att motverka obalans är att låta barnet gå framför forskaren under promenaden. Barn kan också uppleva att de får en maktposition som är bekant för dem men okänd för forskaren.

Promenaderna genomfördes på gångstråk där barnen visste vägarna och fick leda, det enda jag gjorde var att hålla koll på tiden och ungefär var vi var någonstans så att vi inte gick för långt ifrån skolområdet.

Tanken var att samtliga intervjuer skulle ha genomförts under promenader. Detta fick dock överges på grund av brist på tid och för att min möjlighet att intervju barnen inte sammanföll med moment där de kunde gå ifrån klassen.

Resterande intervjuer genomfördes på skolan i lediga lokaler och ett fåtal på fritidshemmet. Jag försökte i den mån det var möjligt undvika att genomföra intervjuerna i barngruppens närvaro eller när skolan var i gång. Orsaken till det var för att jag befarade att respondenten skulle känna sig stressad eller att vi skulle bli avbrutna.

Intervjuerna genomfördes under skoltid med undantaget två intervjuer som genomfördes under fritidstid.

Frågorna som utgjorde grunden till intervjuerna var uppdelade i fem olika kategorier: Vad leken handlar om, samarbete och interaktion med andra, kreativitet och problemlösning, vad de lär sig genom lek, känslor i leken

5.3 Etiska ställningstaganden

I lagen för etikprövning av forskning som avser människor (SFS 2003:460, 1 kap. 18§) framgår det att om barnet inte fyllt 18 år skall dess vårdnadshavare få information om studien, de ska även ge sitt samtycke. Barnet ska även informeras om studien och studiens syfte i den mån det är möjligt.

Bryman (2011) redogör för att samtyckesprincipen utöver att deltagares samtycke måste ges att deltagare i undersökning även får tillgång till samtlig information om studien, dess syfte och hur undersökningen ska gå till. Deltagare har när som helst under undersökningens gång rätt att inte delta i undersökningen utan att behöva förklara varför. Syfte, genomförande och vilken inrättning som står bakom undersökningen.

Därav informerades vårdnadshavare via samtyckesblankett samt genom samtal. Innan intervju förklarade jag för varje barn vad intervjun handlade om, att det var en undersökning för Göteborgs Universitet, vilket syfte studien hade och jag förklarade för barnet vilka sorts frågor de handlade om. Jag förklarade att de inte behövde svara på frågor om de inte ville och att de kunde avbryta intervjun när helst de önskade.

5.4 Metoddiskussion

Studien genomfördes under en begränsad tid med ett dussintal genomförda intervjuer. En större fokusgrupp och respondenter från fritidshem i andra socioekonomiska områden inom såväl som utom kommunen hade skapat ett mer nyanserat resultat vilket hade ökat studiens trovärdighet. Trots det ansåg jag att antalet respondenter samt valet att genomföra intervjuerna på samma fritidshem var acceptabelt. Oavsett vilket fritidshem barn går på och vilka socioekonomiska faktorer som råder i områden där barn bor leker barn av samma anledning och oftast har samma upplevelser av lek och lärande som sker i leken och på fritidshemmet. Även om det är svårt att hävda någon form av absolut universell sanning utifrån studien. Val av metod hade gynnats av att ta med lärare mot fritidshems perspektiv i beaktning och därav hade genomförandet av intervjuer med lärare mot fritidshem varit en del av studien. Resultatet av studien bekräftas av tidigare forskning och den litteratur som tas upp i litteraturöversikten. Studien hade gynnats av empiriska metoder som komplement. Exempelvis deltagande och icke-deltagande observation av barn i lek

Att bara använda intervju som metod kan upplevas som inte fullt ut tillfredställande för att ta reda på det studien syftar till att undersöka. Vid ett forskningsprojekt som löper över längre tid kan fler metoder användas vilket kan ge en djupare insikt och ett bredare fält av data inför analytisk process.

6 Urval

Urvalet i denna studie skedde på en F - 6 skola i en mindre tätort i Västra Götaland med fyra fritidsavdelningar. En ny skola höll på att byggas under den period då studien genomfördes vilket gjorde att intervjuer genomfördes i lokaler i mån om tillgänglighet samt utomhus, under promenader och i leksituationer. Tolv av barnen valdes ut baserat på ålder och vilken

avdelning de gick på. Detta för att få en god bredd i åldersfördelning. Sju flickor och fem pojkar intervjuades från 7 – 12 års ålder. Ingen större vikt lades vid jämställdhet mellan kön i studien då urvalet bestämdes utifrån de första tolv barnen som fått samtycke, oavsett kön.

7 Analys

Analysen av materialet sker ur ett kvalitativt anslag med utgång i ett sociokulturellt perspektiv samt barndomspsykologiskt perspektiv som tidigare har nämnts i avsnittet om Teoretisk anknytning och Bakgrund

När jag hade genomfört tolv intervjuer sparade jag ner dem på min drive och använde mig av Gladia för att transkribera inspelningarna. Korrigeringar av felaktigheter av transkriberingar gjordes i Word. Det första jag gjorde var att sälla bort intervjuer som inte gav adekvat data till studien, därav plockades två intervjuer bort. Därefter sällades annan icke relevant data bort från inspelningarna. Exempelvis när barn inte ville eller kunde svara på vissa frågor, när vi talade om annat, när det blev avbrott i intervjuerna.

Processen att sortera data påbörjades med att läsa igenom en sida i taget och sammanfatta data på varje sida med några meningar. Därefter började jag sortera materialet genom att markera svar från barn där de gav ett mer ingående svar än ja, nej, jag vet inte. Därefter påbörjades processen att sortera bort data för att få fram material som direkt eller indirekt korrelerade med frågeställningen. Jag markerade även områden som hade att göra med demokrati och konflikthantering.

När jag sorterade vidare kunde jag se hur vissa teman blev mer distinkta än andra. Som demokrati och fysisk utveckling. Jag skapade sex olika block med huvudteman samt tillhörande underkategorier baserade på data som framkommer från transkriberingar. Därefter färgkodades data som kan inrymmas inom aktuella teman. Sekundärdata färgkodades med grönt för att de hade relevans. Intervjuerna sorterades upp efter ålder och tog inte hänsyn till kön eller andra faktorer.

Jag valde att skapa sex olika kategorier till fyra olika teman med underkategorier. Utveckla färdigheter genom lek slogs samman med Sociala interaktioner i lek och döptes om till Relations skapande. Exkludering/Inkludering slogs samman med Regelbrott/alla får vara med och döptes om till Demokrati. Anledning till lek togs helt bort och slogs samman med temat Kreativitet och fantasi. Skillnad mellan lek och lärande gjordes om för att tydligare markera att leken har ett värde för sin egen skull, inte utifrån vilken eventuell nytta leken kan ha i sina biprodukter eller i lektionskontext. De kategorier och teman som studien landar i är utvalda till följd av deras relevans samt för att ge utrymme för en större mängd data. Teman ger en rättvis bild utifrån den här studiens tillgång på material över de olika komponenter som ryms i barns lek samt inom fritidshemmet, dess styrdokument och läroplaner.

Teman som går att utläsa av intervjuer:

Relationskapande: Samarbete, Kompromiss, Konflikthantering, Sociala, Kognitiva
Demokrati: Alla får vara med, Regelbrott/orättvisa i leken, Exkludering/Inkludering
Kreativitet och fantasi: Förändrad lek & justering av regler, Rollspel, Glädje & nöje
Skillnad mellan lek och lärande: Lekens gränser, Utveckling & lärande.

Därefter kategoriserades informanternas svar efter ålder och kategorier baserade på frågorna som ställdes under intervjuerna för att därefter placeras i fyra olika teman som konkretiserats genom sorterings- och kategoriseringsprocesser i förstadiet av den analytiska processen.

8 Resultat

9 Relationsarbete

Svaren visar på att barns kommunikation samt samspel med varandra i leken utvecklar nya förmågor samt att leken verkar relationsstärkande och utvecklar social kompetens.

Lek blir ett sätt att skapa sociala relationer och stärka tidigare relationer till varandra.

Konflikter hanteras genom kompromisser, förhandling eller med hjälp av pedagog.

De svar barn gav på frågor relaterade till relationer, vilka förmågor barn övar genom lek och frågor om själva leken bekräftar att leken är relationsstärkande och utvecklande:

-Samarbeta. Och det blir liksom roligare desto mer det blir, eller desto fler det är. med och leker. Flicka 8 år

10 Demokrati

Svaren i intervjuerna visar att barn har en djup förståelse för vad samspelet tillsammans med andra barn innebär och bidrar till. Det visar på att i den kontexten de befinner sig är de tillsammans med sina kamrater medskapare: Barn lär sig samarbeta. Barn använder röstning för att bestämma lek, Barn turas om kring vem som bestämmer, Omstrukturera lekar så att alla får bidra och vara delaktiga, Pratar, löser problemet tillsammans

Många av barnen i studien beskrev hur de röstade för att lösa konflikter om vilken lek de ska välja. Röstningen är vanligare bland 10-åringar än de yngre åldrarna. På en fråga om hur de bestämmer vad de ska leka och vad de gör vid osämja med andra framkommer olika strategier:

- Vi kommer överens. Och vi bestämmer vilken lek vi ska leka. Och vi kör den som flest röstar på. (Flicka 10 år)

På en fråga om vad som händer om inte röstning löser situationen svarar barnet vidare:

- Vi försöker säga att vi måste komma på en ny lek i stället. För om man inte kommer överens så behöver vi komma på en ny lek. (Flicka 10 år)

En sjuårig flickas intervjusvar tyder på att barn i tidigare ålder har välutvecklade strategier för att hantera konflikt och upprätthålla demokratiska principer.

- Vi brukar, när det är väldigt många, så brukar vi ställa oss i en ring och så säger vi förslag. Och sen så ska vi se om man tycker om det. ...det är en bra idé att leka. Då säger man det. Ja det är en bra idé att leka. (Flicka 7 år)

Flickan redogör därefter för vad de gör om den första strategin misslyckas.

- Då så försöker vi hitta på en lek tillsammans.

Svaret indikerar att en demokratisk process pågår i ringen med barn. Där alla får komma till tals och där demokratin blir levande genom att barnen väger de olika alternativen av lek mot varandra. Svaret indikerar att de upptäcker nya sätt att göra demokrati.

11 Kreativitet och Fantasi

Lekarna visar på barnens förmåga att anpassa och skapa nya regler och leker samt att de i utveckling av lek även arbetar med problemlösning. Svaren indikerar att barnen omstrukturerar verkligheten och infogar element från den populärkultur de befinner sig i. Barnen i studien redogör för att de skapar sina fantasivärldar och hittar på egna lekar. Exempel: Rollspel, tex. 'mamma, pappa, barn', skola, eller fantasivärldar med moment från verkligheten inblandande, Pokémon och zombiejakt. Skapar egna regler för redan existerande lekar.

På frågan om barn brukar hitta på egna lekar svarar respondenterna i studien generellt på liknande vis:

- Alltså då brukar jag leka. Jag brukar leka att jag är på äventyr. Och sen brukar jag leka spion, att jag spionerar. Och sen brukar jag bara leka upp. (Flicka 7 år)

På frågan om vad lekar som barn hittar på brukar handla om svarar ett av barnen:

- Typ fantasi. Mycket fantasi. (Pojke 9 år)

- Ibland mamma och pappa och barn. Jag vet inte. Det är bara kul att... Det är lite som ett ja. Det var för att ha lite olika pjäser. Det var lite kul. (Flicka 8 år)

- Att jag liksom har en annan... Ja, namn och jag gillar faktiskt att testa på att känna att man är någon annan. (Flicka 7 år)

12 Skillnad mellan lek och lärande

Lek och lärande är två skilda aktiviteter. Det framkommer i svaren från respondenterna i denna studie, det bekräftas även av tidigare forskning.

Under analys av data från intervjuer framkommer det att barnen på ett konkret sätt uttrycker var gränsen mellan för lek och icke-lek går. Leken har ett värde, för sin egen skull. För att det är roligt. Exempel: Lek är roligt och lärorikt, men slutar vara lek när det blir "som skola".

Lekar som främst innehåller matematik eller NO känns som lek men upplevs av barnen främst som lärande

På frågan om varför barn leker svarar de flesta barn i studien på samma sätt. För att det är roligt, för att det är en lustfylld aktivitet:

- Ofta för att det är kul. (Flicka 7 år)

- För att det är kul och för att det är bra för barn (Flicka 7 år)

- Ja, jag tror att barn leker för att de tycker att det är roligt. De behöver leka och sånt. (Flicka 10 år)

På frågan om när lek slutar vara lek, eller när lek är mer likt lärande gav barnen följande svar:

- Om vi leker jage så när alla har blivit tagna. (Flicka 7 år)

- När man inte får tycka som man vill. (Pojke 7 år)

- När leken inte känns rolig mera. (Pojke 8 år)

- Vi brukar köra ibland en mattelek och det blir liksom matematik då. vilket är typ, man får springa fram ett plus ett till exempel nu till exempel och man räknar den som ser svaret högst först får ta ett steg, man ska komma till andra personer på sidan. (Flicka 11 år)

På frågan om varför barn leker och vad barn eventuellt övar genom lek svarar ett barn:

- För typ att det är roligt .... Liksom djur, och så leker ju de för att de ska bli liksom till bra träning när de blir vuxna. Jag tänker liksom att det kanske är någonting som är fast vi är ju inte liksom. Vi är [...] inte djur. Vi är liksom människor. (Flicka 11 år)

På frågan om vad hon tror att barn övar på genom leken svarar hon:
- Alltså, leva med varandra kanske.

13 Resultatdiskussion & Slutsater

Utifrån svaren på min frågeställning om vad barn själva beskriver att de lär sig genom leken går det att dra slutsatsen att barn använder leken som en egen värld där deras egen agens styr leken och de utvecklar förmågor som möjliggör lek och relationer med andra. Vilket förstärks av Falkner & Ludvigssons (2016) redogörelse för att barnens fantasivärld och lek är en rik värld där de kan bearbeta intryck, erfarenheter och olika känslor.

Leken är en aktivitet där barn utvecklar sin sociala kompetens, övar på demokrati och skapar relationer till andra. I samspelet med andra barn processar och prövar barn sin identitet samt skapar världar på fritidshemmet där de utvecklar empati, vilket bekräftas av Pálsdóttir & Kristjánsdóttir (2017) som menar att leken blir ett andrum där barn har egen agens, är aktörer och kreatörer av aktiviteter och världar.

Respondenterna i studien redogör för hur de låtsas att de är lärare eller föräldrar vilket bekräftar Vygotskijs (2006) perspektiv som menar att barns fantasilekar och rollekar har en tendens att reproducera element ur verkligheten. Rollekarna bekräftar även Leong & Bodrovas (2017) redogörelser för hur låtsaslekar med verkliga inslag går till. Vygotskij skriver vidare att leken inte bara innehåller reproduktion av sådant som barn memorerat från levd erfarenhet. Leken innefattar även en process där barn bearbetar verkligheten som de med sin fantasi rekonstruerar efter sitt eget tycke och utifrån behov. Leken är ett uttryck för barnets skapande med sina intryck från verkligheten och fantasi som utgångspunkt. För att förstå respondenternas svar är det hjälpsamt att använda sig av PROPELS modellen (Leong & Bodrova 2017) som beskrivits i avsnitt 4.4.4. Genom PROPELS modellen blir det tydligt att respondenterna har en god insikt i vilka element som utgör lekens komponenter, exempelvis roller, vad som förväntas av dem i rollen, samspelet med andra barn i andra roller och vilka scenarier som utspelas utifrån situationen de leker.

En annan slutsats som kan dras utifrån respondenternas svar är att barn oavsett ålder i studien förstår lekens egenvärde vilket bekräftas av Øksnes (2020) tidigare slutsatser kring lekens eget värde.

Barn har en god förståelse för lekens värde, utöver att den är lustfylld och rolig. Samtidigt som respondenterna i denna studie gör en tydlig distinktion mellan lek och vad de definierar som icke lek. Barns upplevelser är att leken inte är en del av lärande men att en viss typ av lärande sker genom leken. Rasmussen (refererad i Øksnes, 2011) redogör för att leken är varandet i stunden. Leken är det centrala, leken är det som bara sker. Det krävs ingen orsak till lek, leken är inget som behöver motiveras. Barn leker, för att leken uppfyller ett behov av lek som finns i varje barn.

Barnens redogörelser i studien visar att barn särskiljer verkligheten från lekens värld, en möjlig slutsats som kan dras är att barn ser leken som en värld som existerar jämsides med verkligheten, där olika element överlappar varandra.

Barnen i studien beskriver leken som något som de bara gör, för att de vill ha roligt, för att inte ha tråkigt. Leken är en aktivitet där vuxna inte bestämmer eller styr. Tillsammans med andra barn får barnet råda över sin egen värld, vara självständiga och fria. Barn har en förståelse för att det i leken finns en progressiv utveckling av olika förmågor. De redogör för att de blir bättre på att leka, på turtagning och på olika förmågor som de i enighet med läroplanen för fritidshemmet ska utveckla. Lärandet som har att göra med förmågan att leka och förmågor som ett barn måste bemästra för att kunna delta i leken. Lekens regler och att rätta sig efter majoritetens överenskommelse i leken är avgörande för om ett barn kan delta i

lek. En möjlig konklusion som kan dras av studiens resultat är att barn förstår att leken är ett sätt att öva på samexistens med andra. Säljö (2000) redogör för processen genom att beskriva det som att individer ej är passiva objekt utan besitter en inneboende förmåga till handling och reflektion. När människor lär sig nya sätt att förhålla sig eller möts av nya förklaringsmodeller brukar de generellt förändra beteende, handlingar för att matcha dessa.

Resultaten i denna studie visar att barn ofta använder leken som en demokratisk arena, vilket överensstämmer med Øksnes och Sundsdals (2020) beskrivning av lek som en social praktik. Däremot fann jag att barn i min studie lade stor vikt vid röstning som verktyg för att lösa konflikter i leken från åldrarna 7 – 12. Resultaten ger indikationer på att Leken och de demokratiska processerna löper parallellt med varandra. Det stämmer väl överens med Holmberg & Kanes (2020) beskrivning av lek som en viktig del av skolan och fritidshemmet. Leken blir ett medel för att skapa demokrati.

Elvstrand & Lago (refererad Øksnes och Sundsdal 2020) redogör för att i fritidshem de studerat finns en demokratisk syn där individens egen vilja samt rätt till att bestämma själv står högre än att delta i att fatta beslut tillsammans och kompromisser ges mindre utrymme. Det kan då uppstå en konflikt mellan barnets inflytande och lärandet som förväntas ske på fritidshemmet. Resultaten i denna studie visar att det nödvändigtvis inte behöver finnas en sådan konflikt som Elvstrand & Lago redogör för. Även om de fritidshem Elvstrand & Lago studerat troligtvis har begränsningar. Det kan också finnas en skillnad mellan denna studies resultat och tidigare forskning då respondenterna i denna studie är begränsade och kommer från samma tätort och samma bakgrund. Vilket begränsar förmågan att dra större generella slutsatser rörande denna studies resultat.

Resultaten visar också att barnen har en inneboende förståelse för att det inte bara är leken de kan rösta om utan även om ramverket som utgör leken, exempelvis regler såväl som utveckling och förvandling av leken. Det verkar finnas en inneboende förståelse för att inkludering och att kompromiss är en del av den fria leken tillsammans med andra. Samt att barnen i intervjuerna redogör för att de fattar demokratiska beslut och löser konflikter utan pedagogisk styrning eller påverkan.

En möjlig slutsats är att barn genom fri lek på fritidshemmet utvecklar förmågor och blir bättre på demokrati, konfliktlösning och där den egna viljan kompromissas för gruppens bästa, för lekens bästa. Vilket skulle gå att härleda till

En potentiell slutsats som kan dras utifrån resultaten i min studie och av intervjuerna är att barn i fritidshemmet har anammat värdegrunden och följer den demokratiska ordningen som möjligtvis kan bero på den värdegrund som är en del av fritidshemmet de befinner sig på. Det skulle kunna vara en indikation på att pedagoger på aktuella fritidshem har applicerat metoden scaffolding som Leong & Bodrova (2017) redogör för i avsnitt 4.4.4. för att stötta barnen i deras utveckling. Tullgren (2004) förklarar vidare att vägledningen i leken realiserar tankarna kring morgondagens medborgare för vårt samhälles framtid. I leken formas "normala" barn och det som definieras som "den normala barndomen".

Det går inte att utesluta att barn genom lek har lärt sig och anammat förmågan att följa demokratiska processer i andra kontexter utanför fritidshemmet eller i förskolan. Som Säljö (2020) beskriver kommer individens tidigare erfarenheter och sätt att förhålla sig återspeglas i nya gemenskaper och situationer i mötet med andra. En annan möjlig slutsats skulle kunna vara att respondenterna i denna studie redan innan mötet med fritidshemmet hade en välutvecklad förståelse för hur demokratiska processer fungerar och hur de kan använda sig av dem inom lek. Ytterligare forskning och observationer hade krävts i kontexten för denna studie för att fastställa att överföringen av demokratiska scheman från fritidshemmet och

tidigare möten med verksamheter överförs till barnens lek.

Det går inte heller att utesluta att andra resultat och slutsatser hade kunnat dras om studien hade genomförts på ett fritidshem i en större stad eller en studie där olika fritidshem från skilda kommuner hade undersökts. Möjligtvis skulle respondenter i andra fritidshem ge andra svar på vad de lär sig i leken eller varför barn leker.

Svaren i avsnitt 8.12 (Skillnad mellan lek och lärande) indikerar att barn kan uppleva att leken slutar vara lek när de slutar leka, när den känns kontrollerad samt när den upphör att vara en lustfylld aktivitet. Det bekräftar också att barns upplevelser av aktiviteter i skolan inte uppfattas som lek.

I en artikel i Fritidspedagogik redogör Kane (2023) för att aktiviteter som främst har ett lärande syfte inte är lek. Då lek är helt beroende av barnet av egen fri vilja påbörjar och styr leken. Därav kan inte lärande moment utifrån styra leken. Aktiviteter inom skola som har moment av lek men där det främsta syftet är lärande kan ej heller definieras som lek.

Även om lärarstyrda aktiviteter kan ha ett värde i sig, är det inte lek. Det går inte att förutse vad barn leker.

Detta bekräftas av en del resultat i denna studie där respondenter redogör för att lektioner och lärarstyrda aktiviteter inte upplevs eller värderas som lek. Barnets upplevelser är att nyttan, kunskapen som de förmår att förvärva väger tyngre än huruvida leken är en del av aktiviteten. Øksnes (2011) redogör för att barn svarar att lek bara är något de gör, som de tycker om och älskar.

13.1 Vidare forskning

Ett mer omfattande forskningsprojekt som löper över flera år hade kunnat vara nästa steg. Där fler fritidshem inom olika delar av Sverige såväl som fritidshem i andra länder kan jämföras. Intervjuer kan kompletteras med observationer, enkätundersökningar samt hur samhällets normer, värderingar påverkar barns lek, deras uppfattningar om vad de lär sig i leken och förståelse för vad barns lek innefattar.

Ett annat forskningsfält som skulle gynna förståelse för lek och utvecklingen av framtidens fritidshem är att ta reda på hur fritidshem arbetar med emotionell intelligens och emotionell litteracitet och huruvida det är en faktor som kan påverka huruvida barn tillförskaffar sig mjuka förmågor.

14 Avslutande reflektion

Denna studie kan skapa insikter i barns värld som gynnar vårdnadshavare och personal inom fritidshemmet. Med en förförståelse för vad barn tycker att de lär sig genom leken, varför de leker och när leken känns meningsfull kan ge personal och rektorer värdefulla insikter som gör att fritidshemmets och lekens status höjs. Det kan också leda till att fritidshemsverksamheter utvärderar huruvida fritidshemmet är en plats där barns röster inte bara är viktiga när de ska rösta om aktiviteter som personal ordnar, utan där barnens redogörelser för lek hjälper ansvariga att hur fritidshemmet utformas och hur de synliggör leken, lekens betydelse och lärandet som sker. Det synliggör även hur barn inom fritidshem övar på att bli demokratiska medborgare i samhället som vuxna med goda värderingar där

omsorg, ömsesidig respekt, social kompetens och problemlösningsförmåga utvecklas inom fritidshemmet.

Resultat och insikter från denna studie kan bidra till ett förbättrat systematiskt kvalitetsarbete genom att det smalnar in på fokusområden i leken vilket kan bidra till utvecklande diskurser inom arbetslag och vid exempelvis nätverksträffar med andra fritidshem.

För att fritidshemmet ska kunna utvecklas i rätt riktning och bli ett fritidshem som lever upp till barnkonventionen som är lag sedan 2020 i Sverige, skolans och fritidshemmets värdegrund är det av vikt att barnens röster och perspektiv får komma och att vuxna i skolvärlden lyssnar på dem och med hjälp av barns insikter skapar metoder och miljöer som är trygga emotionellt som fysiskt, men även miljöer som är inbjudande och tillåtande. Barns rätt till sin fria vilja och fria tid på fritidshemmet ska vara helgat och skyddas ifrån skolifieringen. Samtidigt som fritidshemmet ska vara en grund inom vilka barn får vara medborgare och ha bestämmanderätt inom ramarna för fritidshemmets uppdrag. Även om resultaten från studien inte direkt visar på en koppling, kan en möjlig indikation vara att barnens förmåga att delta i och använda sig av demokrati i lek förklaras med förändringar i samhället och styrdokumentet.

Barns lek bör skyddas och värnas, på många sätt är leken utöver att den har ett värde för sin egen skull något som vi kan få värdefulla kunskaper ifrån. Thuréns (2015) förklaring kan ge ytterligare verktyg för att göra en distinktion mellan lek och element av lek i lärande och synen på lek som nytta. Thurén beskriver hur något har ett egenvärde när det är värdefullt för sin egen skull. Precis som det är. Något kan ha ett instrumentellt värde eller flera instrumentala värden. Vid närmare analys når en trots det alltid fram till att det existerar ett eget värde. Rasmussen menar att barns svar på frågan om varför barn leker ignoreras, eventuellt tolkas som ej relevanta och ett tecken på att barn har en bristande förmåga att logisk förstå varför de gör vad de gör (refererad i Øksnes, 2011). En annan syn på det är att i sådana svar finns nyckeln och svaret till vad lek betyder. Barn leker inte för att genom lek uppnå något annat utanför leken. Øksnes (2011) beskriver vidare att det inte förvånar att barn ger ett konkret svar när det kommer till frågan varför barn leker. "Att leka, är ju bara något man gör".

Barns lek är värdefull, för sin egen skull. Samtidigt som leken kan vara en komponent inom lärande, leken upphör att vara lek när den inte längre är lek. Respondenterna i denna studie har med tydlighet redogjort för när leken upphör att vara lek och lärande kan inte ses som lek, då den kontrolleras av andra än barnen själva och inte uppstår spontant.

En del av det lustfyllda i leken är att barn tillsammans skapar leken och dess världar.

Leken är en naturlig del av livet och kanske sammanfattas det på bästa sätt genom en av respondenternas svar på varför barn leker, utöver att det är lustfyllt, kanske leker barn, för att öva på att leva med varandra.

15 Referenslista

- Andersson, Ylva. (2018). Barnens lek – pedagogens ansvar. *Förskoletidningen*. (2).
<https://www.forskoletidningen.se/2-2018/barnens-lek-pedagogens-ansvar>
- Barnombudsmannen (2020, 1 december). *Artikel 12 – barnets rätt att uttrycka sina åsikter och bli hörd*. <https://www.barnombudsmannen.se/stod-och-verktyg/tolkning-av-barnkonventionen/rattspraxis-gallande-barnkonventionen/analyser-av-domar-och-beslut-som-ror-barnkonventionen/artikel-12--barnets-ratt-att-uttrycka-sina-asikter-och-bli-hord>
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.
- Falkner, C. & Ludvigsson, A. (2016). *Fritidshem och fritidspedagogik [Elektronisk resurs] en forskningsöversikt*. Lund: Kommunförbundet Skåne.
- Hammersten, M (2024). A review of walk-and-talk conversations with children as a research method. *Journal of adventure education and outdoor learning* [1472-9679] år:2024 sidor:1 -17.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14729679.2024.2404656>
- Ihrskog, Maud (2007) *Kompisar och kamrater. Barn och ungas villkor för relationsskapande i vardagen*. Akademisk avh. Växjö: University press.
<http://www.avhandlingar.se/avhandling/1621b9941f/>
- Jansson, K (2021). *Socialt lärande i fritidshemmet -En intervjustudie med fritidshemspersonal och fritidshemsrektor*. [Doktorsavhandling, Mälardalens Universitet]. Mälardalen University Press Dissertations. No. 332. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1534069/FULLTEXT02.pdf>
- Johannesson, Emelie. (2022). *Lekens betydelse för barns lärande och utveckling*. [Examensarbete, Högskolan i Väst] DIVA. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1674767/FULLTEXT01.pdf>
- Kane, Eva. (2015). *Playing practices in school-age childcare. [Elektronisk resurs]: an action research project in Sweden and England*. Diss. (sammanfattning) Stockholm: Stockholms universitet, 2015.
<https://su.divaportal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A851415&dswid=-114>
- Kane, Eva. (2023). *Så kan lärare i fritidshem ta vara på leken i undervisningen*.

Fritidspedagogik. (6 april 2023)

<https://www.vilarare.se/fritidspedagogik/forskning/sa-kan-fritidslarare-ta-vara-pa-leken-i-undervisningen/>

- Kane, E., & Holmberg L. (2020). Den tacksamma leken – Legitimering av fritidshemsverksamhet genom utbildningspolitik och forskning. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 25(1–2), 5–25.
<https://open.lnu.se/index.php/PFS/article/download/1459/2273>
- Lager, K. (2021). "Som kompisar, fast vuxna": relationens betydelse för barns aktörskap i fritidshem. *Barn*. (2-3):29-45
<http://hv.diva-portal.org/smash/get/diva2:1613250/FULLTEXT01.pdf>
- Leong, Deborah J., and Elena Bodrova. "Make-believe play." *Young children* 29 (2012):28
34<https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=1b585fe4b170672f4b02a8a941f68c8bfc44072d>
- Löfdahl, Annica (2010). Vad har de för sig i skolan efter klockan 3? Installationsföreläsning, 15 september 2010. *Karlstads universitets Pedagogiska Tidskrift*, årgång 6, nr 1. s. 5 - 14.
<https://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:398123/FULLTEXT01.pdf>
- Pálsdóttir, K., & Kristjánsdóttir, S. (2017). Leisure-time centres for 6-9 year old children in Iceland; policies, practices and challenges. *International Journal for Research on Extended Education* 5(2), 214
https://www.researchgate.net/publication/327298853_Leisure-time_centres_for_6_9_year_old_children_in_Iceland_policies_practices_and_challenges
- Rädda Barnen (u.å). *Barnkonventionen – fullständig version*.
<https://www.raddabarnen.se/rad-och-kunskap/skolmaterial/barnkonventionen/hela-barnkonventionen/>
- SFS 2003:460. *Lag om etikprovning av forskning som avser människor*.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2003460-om-etikprovning-av-forskning-som_sfs-2003-460/
- Skolverket (u.å). *Kvalitet i fritidshem*. Stockholm: Skolverket.
https://www.skolverket.se/download/18.47ddd14d17f0282d1f41e9/1645449408435/1_Inledande_artikel.pdf
- Skolverket (05 oktober 2020). *Föreställningar om lek styr fritidspedagogers agerande*.
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/artiklar-om-forskning/forestallningar-om-lek-styr-fritidspedagogers-agerande>

- Sommer, D. (2011). Barndomspsykologi utveckling i en förändrad värld. Johanneshov: TPB.
<https://legimus.se/bok?librisId=7rkmsnsk5klpzsj>
- Sutton-Smith, B. (1997). *The ambiguity of play*. [talbok]. MTM (Myndigheten för tillgängliga medier) <https://legimus.se/bok?librisId=8nj9g0646wd5dgn3>
- Säljö, R. (2011). Lärande i praktiken ett sociokulturellt perspektiv. Johanneshov: TPB.
<https://legimus.se/bok?librisId=tc58z0954j8p9mm>
- Tullgren, C. (2003). Den välreglerade friheten [Elektronisk resurs] att konstruera det lekande barnet. Diss. , 2003. Malmö.
<https://lup.lub.lu.se/search/files/4592639/1693282.pdf>
- Thurén, T. (2015). *Etik & politik: moralfilosofi i praktiken*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Vygotskij, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. [talbok]. MTM (Myndigheten för tillgängliga medier)
- Vygotskij, L.S. (2006). Fantasi och kreativitet i barndomen. [Malmö]: Inläst för Myndigheten för tillgängliga medier. <https://legimus.se/bok?librisId=zh9gqz3931dwjmn>
- Pellegrini, A. D., & Smith, P. K. (1998). Physical activity play: The nature and function of a neglected aspect of play. *Child Development*, 69(3), 577–598.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1998.tb06226.x>
- Qvortrup, Jens (1997). A Voice for Children in Statistical and Social Accounting: A Plea for Children's Right to be Heard. I James, A. & Prout, A. (red.) (1997). *Constructing and reconstructing childhood*. [Elektronisk resurs] : contemporary issues in the sociological study of childhood. s, 83 – 104. (2. ed.) London: Falmer.
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/gu/detail.action?docID=181334>
- Øksnes, M & Sundsdal, E (2020). Lek i fritidshem. I B Haglund. (red.) *Fritidshemmets pedagogik i en ny tid*. Malmö: MTM.
<https://legimus.se/bok?librisId=2fpq167p03r7tdmv>
- Øksnes, M. (2012). Lekens flertydighet om barns lek i en institutionaliserad barndom. Johanneshov: TPB. <https://legimus.se/bok?librisId=dxqtstrq2ff2s6j>

16 Bilagor

Bilaga 1
Samtyckesblankett

Bilaga 2
Intervjufrågor

Bilaga 1

Samtyckesblankett

Forskningsprojekt - Det Gåtfulla Folket

Samtyckesblankett för deltagande i forskningsintervju

Det Gåtfulla Folket: Lek och lärande på fritidshemmet: En kvalitativ studie om barns upplevelser

Forskningsledare: Johan Keskitalo, student vid Göteborgs Universitet

Handledare: Catarina Andishmand

Information om studien

Jag, Johan, genomför en studie om barns upplevelser av lek och lärande på fritidshemmet som en del av min vetenskapliga uppsats vid Göteborgs Universitet. Syftet med studien är att bättre förstå hur barn ser på och upplever lek och lärande i fritidshemmet.

I denna studie kommer jag att intervjua ditt barn om deras upplevelser. Intervjun kommer att ske i en avslappnad miljö på fritidshemmet och ta cirka 10–20 minuter. Deltagandet är frivilligt, och ditt barn kan när som helst välja att avbryta intervjun utan att ange skäl.

All information som samlas in under intervjun kommer att behandlas anonymt och konfidentiellt. Inga namn eller identifierbara uppgifter om ditt barn kommer att nämnas i den slutliga uppsatsen. Data som samlas in kommer enbart att användas för forskningsändamål. Materialet förstörs och raderas efteråt.

Ditt samtycke

För att ditt barn ska kunna delta i studien behöver vi ditt samtycke som vårdnadshavare.

- Ditt barns deltagande är frivilligt, och ni kan när som helst avbryta deltagandet utan några negativa konsekvenser.
- All information som samlas in från ditt barn kommer att hanteras anonymt och konfidentiellt.
- Inspelning av intervjun kan ske för att underlätta analys, men inspelningen kommer att raderas efter att studien är avslutad.

Samtycke från vårdnadshavare

Jag har tagit del av informationen ovan och samtycker till att mitt barn, [barnets namn], deltar i den ovan beskrivna forskningsstudien.

- [ ] Ja, jag samtycker till att mitt barn deltar i intervjun.
- [ ] Nej, jag samtycker inte till att mitt barn deltar i intervjun.

Barnets namn: _____

Namn på vårdnadshavare (båda): _____

_____

Underskrift (båda): _____

_____

Datum: _____

Kontaktinformation

Om du har några frågor eller vill veta mer om studien, är du välkommen att kontakta mig eller min handledare.

Forskningsledare:
Johan Keskitalo
E-post: johan.keskitalo@alingsas.se

Handledare:
Catarina Andismand, Universitetslektor
Institutionen för utbildning, kommunikation och lärande
E-post: catarina.andishmand@gu.se

Tack för ditt samtycke och ditt barns deltagande i denna studie!

Bilaga 2

Frågorna nedan bör ses som ett stöd, snarare än att formuleras exakt som de är skrivna.

Frågor om barns upplevelser och lärande genom lek

1. Vad leken handlar om

- Vad brukar du leka? Vad är roligast med det?
- Kan du berätta om en gång när du gjorde något nytt i leken?
- Varför tror du att barn leker?

2. Samarbete och interaktion med andra

- Hur bestämmer ni vad ni ska göra när du leker med andra?
- Vad händer om du och dina vänner inte är överens om hur ni ska leka? Vad gör ni då?

- Hur känns det att leka tillsammans med andra?

3. Kreativitet och problemlösning

- Hittar du på egna lekar ibland? Vad brukar de handla om?
- Har du någon gång stött på ett problem när du leker? Hur löste du det?
- När du låtsas att du är någon annan, vad gillar du med det?

4. Vad de lär sig genom lek

- Vad tycker du att du blir bättre på när du leker?
- Har du lärt dig något viktigt genom att leka med dina kompisar? Vad var det?
- Kan du komma ihåg en gång när du upptäckte något nytt i leken?
- Tycker du att du lär dig något när du leker olika lekar? Hur märker du det?
- Finns det något du har blivit bättre på i skolan tack vare leken?

5. Känslor i leken

- Hur känner du dig när du upptäcker något nytt i leken?
- Vad gör dig glad när du leker?
- Kan du komma ihåg en gång när leken gjorde dig ledsen eller arg? Vad hände då?

